

félmagyarázhatatlan jeleit láthatni mindenütt, melyek nagyszerűsége szinte a természet legnagyobb csodáival vetekszik. A hazaszerelmébe valóban esodákat művel s nemesak a mi nemzetünknek tulajdonsága az, a mit a kritikus költő szemünkre vet:

«Csak akkor esüggünk igazán,
Ha tönkre tettük, a hazán».

A török korban is ily nagy volt nemzetünk s a kis várak nagy hősei a világtörténelem lapjaira írták be nevüket, mint a nyugati civilizáció védői.

Erről a korról szól a Nagy Képes Világtörténet 130. füzet.

A 12 kötetes nagy munka szerkesztője dr. Marczali Henrik, egyetemi tanár. Egy-egy kötet ára díszes félbörkötésben 16 korona; füzetként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek Irod. Int. Rt. Budapest, VIII., Üllői-út 18. sz.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

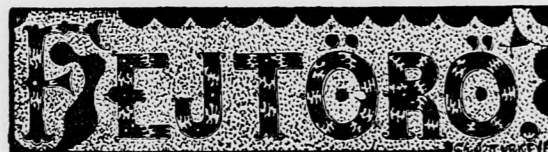
VEGYESEK.

Drága hajók. A sziam király használatára Angliában épült *Maha-Chakri* nevű yacht kerek 24 millió koronába került. Ehhez hasonló az orosz császár *Sarkcsillag* nevű yachtja, melynek belső berendezése többé került, mint maga a hajó. A császárnak ezenkívül még öt hajója van, melyek mindegyike 8—10 millió koronába került.

A nagy gőzhajók fűtői. Az Anglia és Amerika közt közlekedő gyors gőzhajókon, melyek az útát Southamptonból New-Yorkba hét nap és kilenc óra alatt teszik meg, százhusz fűtő van alkalmazva. Előbb e munkát 24—26 fűtő végezte, de miután a 10—12 ezer lóerjű gépek fűtésében ennyi ember hamar kimerült, sőt sokan agyszélhűtésben meg is haltak, a tengerészeti hatóság elrendelte a fűtők létszámának ötszörös felemelését.

A világ lakosainak 26 százaléka angol alattvaló, kilenc százalék orosz, hat francia, hat amerikai alattvaló.

Az európai seregekben jelenleg 45—48 ezer kerékpáros van, mely szám azonban folyton emelkedik. Miután az automobil kocsik használata a hosszú seregeket legelőlegessé teszi, valószínű, hogy a csapatok mozgékonyasága háború esetére eddig nem ismert fokra jut.

Jellege: Fejtörő az elme sportja.

Számtani kérdés:

Két szám összege 999. Ha az egyiket 9-czel, a másikat 6-tal osztjuk, a hányadosok összege 138. Melyik ez a két szám?

Történelmi kérdés:

Mily néven ismeretesek történelmünkben azok a mozgalmak, melyek e század huszas éveiben orosz befolyás alatt keletkeztek Horvátországban? Céljuk

a délszláv népek egyesítése volt. Ki volt főharcosuk? Gróf Haller Ferencz tábornok horvát bánná nevezetvéen ki, elfojtásukon törekedett, de maga a bécsi kormány titokban ápolta e mozgalmakat, melyek előkészítették 1848-ban a horvát lázadást.

Természetrizai kérdés:

Mi a neve azon gombafajnak, mely április és májusban nő az erdőn? Tönkje ujnyai vastag, fehér üreges; termő része barna; kellemes illatú és ízű.

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1901 szeptember 1.

46. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számtani kérdés: 11 vagy 24. **Földrajzi kérdés:** Ilva-patak. **Történelmi kérdés:** Guyon Richárd, 1848—49-diki honvédtábornok. **Természetrizai kérdés:** Kaktusz (cactae). **Képrejtvény:** Párisi világkiállítás.

Helyesen fejtették meg: Réthy Jenő, Bodócs István, Tomcsányi Gyula és Laci, Somogyi Zsigmond, László Pál, Vécey Ferencz, Persina Károly, Komlós György, Hány Zsuzsika, Rosenthal Jenő, kismagyar Magyar Zoltán, ifj. Dortsák Lajos, Prágyik Flórián, Szerényi Nándor, Mayer Jenő, Akay Elemér, Posch Károly, Török Sándor, Leichter Jenő, Kuzma Albert, Molnár Aladár, ifj. Barthonek Károly, Hollaki Ferencz, Rein Dezső, Rosenkranz Nándor, Mallinger József, Rusznyák Sándor, Breuer Ernő, Przybilla Jenő, Grünfeld Elek, Krepelka Ferencz, Borosnyay Oszkár, Szpori Lajos, Kutlik Félix.

A kitzított könyvjutalmat (Laurie «Diákélet Angolországban») ifj. Barthonek Károly budapesti előfizetők nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

Sz. E. A jutalomkönyvet meg fogja kapni. — **Kosztli sírjánál.** A nagy halottat síri álmában megzavarná e gyöngye zöngemény. — **G. A. és J.** Intézkedtem, hogy a könyvet a kiadóhivatal elküldje. — **K. F.** (Pozsony.) A sors ellen nem kell zúgolódni. Egyébiránt fáradságának ez alatt az idő alatt egyéb gyümölcsöt élvezte, mert elméjét gyakorolta, s egy-két ismerettel is gyarapodott. Csak türelem, a jutalom is megjön. — **Breuer Ernő.** Kaphat árjegyzéket. Fáradság be érte a Franklin-Társulat kiadóhivatalába. — **Végzett gimnáziumi tanuló.** Az Eötvös-kollégiumba való felvételtől már elkésztett, az üresedésben levő helyeket már a hónap első hetében betöltötték. Hatvanhét jelesen érett ifjú közül hét-nek jutott csak hely. A folyamodványokat június 20-dikáig kell beadni (Bartonek Géza igazgató címére Budapest, IX., Csillag-utca 8.) — **R. D.** Lehet, ha jók, közöljük. — **H. Zs.** Intézkedünk, hogy megkapja. — **Sorsjegyek.** Sajnáljuk, de arra, hogy a sorsjegyek húzását ellenőrizzük, a legjobb akarat mellett sem érünk rá. — **Veritas.** Az a bizonyos lap már a múlt ősszel megszűnt. Egy-két számot láttunk belőle, de minden kritikától tartózkodunk: «De mortuis nil nisi bene».

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 4. szám
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.		
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.		
Megjelenik minden vasárnap.		Kéziratokat nem adunk vissza.

KEZDŐDIK A MUNKA.

Vajjon igazam van-e, mikor azt írom, hogy *kezdődik* a munka? . . . Nem, a munka csak *folytatódik*. Az úgynevezett pihenés napjai, ha észrevétel nélkül is, ha öntudatlanul is, hozzájárultak a munkához. Mikor nagyokat sétáltunk, úsztunk, bebarangoltuk a vidéket, avagy ledültünk az árnyas erdő szélére egy-egy terebélyes fának az árnyékába: akkor is dolgoztunk. Hozzájárult a munkához az édes álom, mert testünk erőt gyűjtött, elménk pihent, hogy előkészüljön a munkára.

Nincs pangás, vesztéglés a természetben, nincs, nem lehet pangás az ember életében is. Való igaz, hogy így szoktuk nevezni; elmondjuk tréfásan: nem írok, nem olvasok, hadd gypesedjék be ez alatt a négy, hat vagy nyolcz hét alatt az elmém. És azt hisszük, hogy nem csinálunk semmit, pedig a legfontosabb munkát végezzük: *erőt gyűjtünk*.

Nem is kicsiny munka ez főleg azokra az emberekre nézve, a kiknek véröklé vált az örök tevékenység, a kik a napnak minden órájában gondolkodnak, tervelgetnek, számíthatnak. Még evés, sétálás közben sem szünetel annak a felső-gépnek a működése, mely ott van elrejtve az agyban. Erős önuralom kell ahhoz, hogy reá parancsoljuk magunkra a pihenés, az okos pihenésnek a munkáját. Soha sem volt erre az embereknek olyan nagy szükségük, mint manapság. Az a lázas sietés, mely minket célunk felé kerget, a mely türelmetlenné, idegessé, elégedetlenné tesz: elmét és testet egyaránt elcsigáz, kimerít. Gyakran bölcs tanácsokat osztogatunk másoknak, józan, mérsékelt életelveket hirdetünk, de magunk alkalmazni a saját életünkben nem tudjuk.

Azért ti ifjak, kikre messze cél néz, melynek elérése nem egy futó percnek a kérdése: tanuljátok meg jó korán, hogy a munka önmagában gyönyörűség, ámde az okos nyugalom a hosszú és állandó munkálkodás után még a munkánál is fontosabb. Nem hirdetjük és nem dicsőítjük a henylést, a semmittevést, mely a maga unalmával még jobban elfárasztja az embert, mint a munka, hanem hirdetjük az okos pihenésnek föltétlen szükséges voltát.

Nem jól és nem okosan pihent az, a ki a nyári melegben ásítózva heverészett egész nap, s azon törte a fejét, hogy vajjon mit is kellene az unalom elűzésére tennie; az sem pihent jól és okosan, a ki testedzés céljából mindennap agyonfárasztotta magát, esetleg hiúságból, vetélkedésből, csakhogy megmutassa, milyen sokat bír ki. Mértéket tartani még a pihenés munkájában is lehet, s a ki fontolóra veszi, hogy reá e napok vagy hetek elmúltával mi vár: az nem cselekszi meg.

Mert boldog az olyan ember, a kinek az év valamely szakában megadatik a mód arra, hogy pihenjen! Ismerünk sok embert, a ki télen-nyáron verejtékezik a mindennapi kenyérért való munkában, s a kinek hetenkint a vasárnap hoz egy kis pihenőt, s oktalan elmével még ezt sem használja fel erre a célra. Ismerünk olyan embereket is, a kik mérhetetlen szerzővágytól sarkalva rabszolgái a krajczár-keresetnek, mert tömérdek vagyona akarnak szert tenni.

Az élet iskolája a példák egész sorával kínálkozik, s a látó ember látja, s az okos ember okulhat belőle.

Ti pedig ifjak, a kik visszajöttetek az iskolába, hogy a megkezdett munkát folytassátok, a pihenés napjainak az emléken ne merengjetelek sokáig,

válják az emlékből újra remény — tíz hónap múlva ismét elértek, s hogy akkor is olyan jól essék, hogy akkor is becsülettel reá szolgáljatok: elő a könyvet, elő a régi szorgalmat és buzgóságot — nem kezdődik, csak folytatódik a munka!

POMPÉJI PUSZTULÁSA.

Bulwer regénye. Átdolgozta Gaal Mózes. 48

Glaukusnak a remény, hogy megszabadulhat, új erőt öntött a tagjaiba. Felállott.

— Nydia, . . . te vagy? . . . Nem pusztultál el!

Glaukus ereje végső megfeszítésével ölébe vette Jonét s követte vak kalauzát, ki bámulatos ösztöneire bizva magát, egészen más irányban közeledett a tengerhez, mint a többi menekülők.

Emberfeletti erővel juthattak csak előre. Több ízben kellett leülniök, hogy pihenjenek és erőt gyűjtsenek. A jó szerencse úgy akarta, hogy indulásra készen álló hajót találjanak — erre főlészallottak, s míg a tűzhányó-hegy rőt fénye ott piroslott a haragos sötét hullámokon — a hajó elindult bizonytalan útjára.

Jone végképen kimerülve aludt a hajó fedélzetén, Nydia lábához kuporodott. A hamueső szakadatlanul hullott és szürkésfehér takarójával bevonta őket. A szél messze-messze elvitte a hamut, jutott belőle Afrika fekete bőru lakóinak is — jutott Egyiptom, sőt Asszírja partjainak is.

XLIX.

Másnap reggel. — Nydia halála.

Kedvesen, szeliden köszöntött be másnap a virradat, a tenger hullámai himbálóztak, elült a vihar, az ég haragos sötét felhői elvonultak, s azurkék volt a mennyboltozat. Kelet felől halvány rózsaszínű sáv tünt fel, hirdette, hogy a nap most kel fel a tenger kebeléből.

Csak ott a Vezuv felett borongott az ég — az «égő mezők» még nem aludtak ki. Hova tünt a tündérváros a tenger partjáról? . . . Hova lettek a márványoszlopok, a gyönyörű villák? Kopár, üres volt a tengerpart — Pompéji és Herculaneum városok helyén kő- és hamurakás. A tenger két kedveltjét elrabolta valaki. Hiába nyújtja ki azurkék karjait a tenger az édes anya epekedésével — szívéhez nem ölelheti . . . és sirva öntözi a pusztá partokat sós könnyeivel — sirjukat öntözi. A hajóslegények örömmosolylyal üdvözölték a fölkelő napot. Érezték, hogy újra élnek, érezték, hogy van isten felettük. A többiek pedig a

hajnal pirkadását látva újra lecsukták fáradt szemüket és tovább aludtak édesen — szívökben remény és megnyugvás volt. A hajó pedig tovább siklott a tenger sima hátán. Még egy-két hajó tünt fel a távolban, azok is Pompéjiből vagy Herculaneumból vittek menekülőket. Karesú ár-bócaik és fehér vitorlaik reményt és megszabadulást hirdettek. Hátha szüleiket, gyermekeiket, barátjaikat fogják újra viszontlátni, a kiktől elszakadtak, a kiket eddig megsirattak? . . .

Nydia is fölébredt, de többé nem feküdt le. Nesztelenül felkelt. Glaukus arca fölé hajolt, hallotta mély lélegzetvételét. Félénken, szomorú szívvel csókolta meg homlokát, aztán kezét kereste, de azt Jone tartotta a kezében. Ismét megcsókolta Glaukus homlokát:

— Ó athéni, az istenek áldjanak meg téged — rebegette végtelen szeretettel — légy boldog a te választottaddal — és gondold néha a te szegény Nydiadra, . . . az ő életének nincs már többé célja.

Igy szólott, s a hajó párkányához ment lassan, óvatosan — s beléhajolt a tengerbe — a hűs tengeri víz homlokát érte — forró homlokát lehűtötte.

— Ez a halálnak eljegyző eső — mondá — és én örömmel fogadom.

A reggeli szellő játszott fürtjeivel, homloka nyílt és szabad volt. Világtalan szemeit fölemelte az égre, a kék égboltozatra, a melyet ő soha sem látott.

— Itt jó lesz nekem a tenger hullámai között. Glaukus boldog és boldog vagyok én is, mert segíthetem, hogy éljen és boldoggá legyen . . . Szent tenger, hallom, hogy hívogatsz engem . . . oly vidám, csalogató a hangod . . . Azt mondják, hogy a ki beléd temetkezik, azt Charon, a szigorú révész nem eresztí át a Styxen. Nem bánom . . . Csak nyugalom . . . békesség, örök álom és örök feledés kell az én fájtó szívemnek.

Egy hajóslegény, a ki a fedélzeten szundikált, halk loecsanasra ébredt fel. A tengerre nézett, s úgy tetszék neki, mintha valami fehér folt bukkant volna fel a vízből — de nyomban eltűnt.

A másik oldalára fordult és tovább álmodott szülőföldjéről és gyermekeiről.

Midőn Glaukus és Jone felébredtek, rögtön észrevették, hogy Nydia nincs mellettök. Tüvé tették az egész hajót, de nem találták sehol. A titokzatos thesszáliai leány örökre eltűnt az élők sorából. Glaukus és Jone egymásra borultak és siratták, mintha édes testvérük lett volna.

L.

Glaukus levele Sallustiushoz tíz évvel Pompéji pusztulása után.

Athén.

«Glaukus üdvözlét küldi és jó egészséget kíván az ő kedves Sallustiának.

Meghívsz engem, hogy téged Rómában láto-

gassalak meg, — nem, Sallustius, inkább te jövel Athenbe. Nekem a lármás, hívságos örömeikkel teljes császárváros

többé nem kell.

Szülőföldről

nem mozdulok el.

Nemzetem elmúlt

dicsőségének az

emléke inkább

vonz engem, mint

a ti fényűző,

pompás életetek.

Az Ilinus olajfa-

berkeiben a köl-

tészetmúzsájának

édes melódiáit

hallom még.

Hiszem, hogy újra

feltámad az én

nemzetem, újra

reánk mosolyog a

szabadság napja.

Te mosolyogsz,

hogy barátod így

álmodozik, de

jobb, ha a lánczo-

kat csörgetve re-

ménykedünk,

mintha elveszít-

jük a reményt is. . .

Lám, te is rajongó

lelkességgel irtál Rómáról, a császári udvar

káprázatos fényéről — kedves barátom, non sum

qualis eram — nem vagyok már az, a ki voltam.

A viszontagságok lehűtötték forró, ifjú véretem.

Egészségem, az a régi, vasegészség cserben

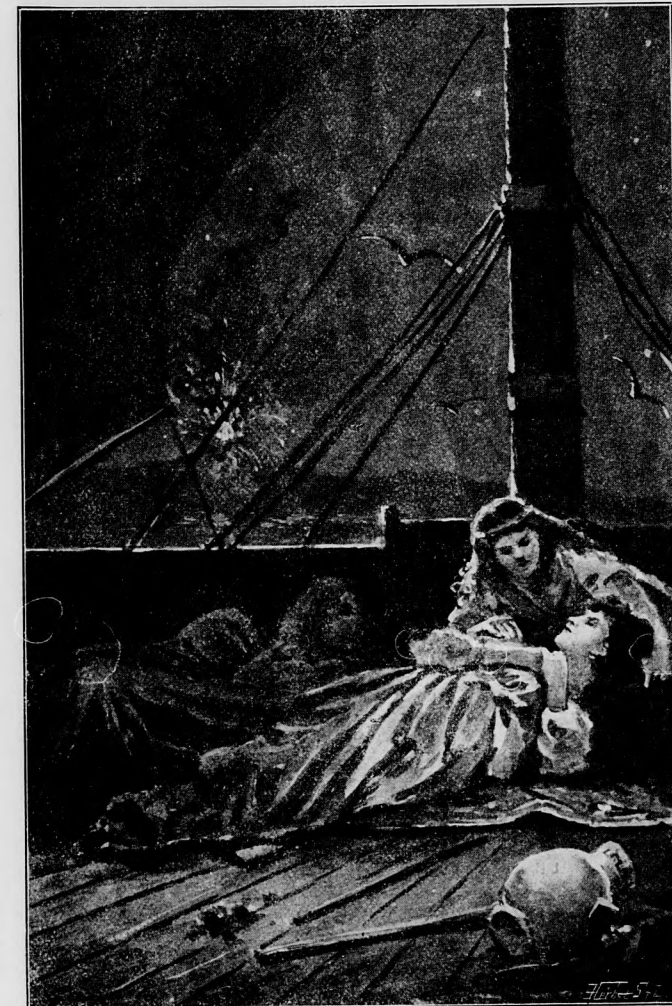
hagyott, a rettenetes betegség, a börtön füledt

levegője még a tudómön fekszik. Kedélyem borús,

mert Pompéji pusztulásának a rémképe gyakran

újul meg a lelkemben. Soha sem fogom elfeledni.

Hűséges Nydiám emlékére követ állítottam,

A HAJÓ FEDÉLZETÉN.

dolgozószobám ablakából első tekintetem mindennap erre az emlékre esik. Jone virágot szed, s én koszorút fűzök belőle, azzal ékesítjük fel. Méltó volt reá, hogy emlékémet megbecsüljük.

Irod, hogy Rómában a keresztények száma napról-napra szaporodik. Sallustius, előtted nincs titkom — megvallom, hogy sokat gondolkoztam

erről a vallásról

— s ma már én

is keresztény va-

gyok. Pompéji

pusztulása után

még találkoztam

Olinthusszal.

Megszabadult ő is

— később azon-

ban a vértanúi

halált nem kerül-

hette ki. Ő volt

első mesterem a

börtönben . . .

hittem neki . . . és

imádkoztam vele

a halál órájában.

Imádoztam Joném is

keresztény. Ő

Sallustius, ez a

vallás a hitnek

arany sugarát

hinti a földi életre,

s reá veti örök

világosságát arra

a másokra is, mely

reánk a földi za-

rándoklás után

vár. És századok

századokra jöhet-

nek, poraink el-

vegyülhet a föld

porával, elpusztulhat a föld min-

den dicsőségével,

ámde a halhatatlan lélek megmarad. Valamint a földet élteti és boldogítja a Nap, azonképen az erény, Istennek ez áldó mosolya, záloga annak, hogy a lélek halhatatlan. Látogass meg engem Sallustius, hozd magaddal bőleseiteknek minden könyvét — ámde légy elkészülve arra, hogy legyőzlek — hadd beszélgessünk mi az emberi élet igazi céljáról.

(Vége következik.)

AZ ÁRULÓ GYERMEK.

Irta Daudet Alfonz.

Stenne volt a neve, a kis Stenne.

Párisi gyermek volt egészen, halvány és sovány; lehetett épen úgy tíz évesnek tartani, mint tizenötnek. Ezeknél az utcagyerekeknél jóformán lehetetlen az életkort meghatározni. Anyja már meghalt, apja a tengerész-gyalogságnál kiszolgált katona, a Temple-negyed egyik terének volt felügyelője. A babák, bonneok, az imakönyvekkel járó öreg asszonyok, a szegény munkások feleségei és egész Páris, a mely a robogó kocsik közül, a nagy utak zaja elől erre a térre menekült, ismerte és szerette Stenne apót. Tudták, hogy ez a látszólag durva ember a padokat elhúzgáló gyerkőczök és a sétaterén kószáló kutyák réme, mindenki számára rejteget bajusza alatt egy-egy nyájas szót, mosolyt. És hogy ezt a mosolyt megnyerjék, csak meg kellett kérdezni:

— Hogy érzi magát a kis fia?

Úgy szerette a fiát az öreg Stenne apó! Olyan boldog volt, ha este, mikor a fiú haza jött az iskolából, kezén foghatta és végig vezethette a sétater útain, megállva minden padnál, üdvözölve az ismerősöket és felelgetve kérdéseikre.

Az ostrom bekövetkeztével azonban minden megváltozott. Stenne apó sétaterét bezárták, petroleum-raktár került a helyére. Stenne apónak reggeltől-estig egyedül kellett pipázás nélkül a raktárt őriznie és csak este, későn találkozhatott fiával, mikor hazatért lakásába. Nem volt csoda tehát, hogy annál inkább fel volt háborodva a poroszok ellen. Látni kellett volna, mikor róluk beszélt... A kis Stenne azonban a maga részéről nem panaszkodott az új életre.

Az ostrom! Hisz ez olyan mulatságos az utcagyerekekre nézve. Nincs iskola! nem kell feladatokon vesződni! Vakáció az egész idő alatt, az utcákon pedig mindig élénk, mozgalmas az élet...

A gyerek természetesen reggeltől-estig az utcán töltötte idejét. Kisérgette az ő negyedükbe való zászlóaljokat, a mint a sáncokra mentek, különös kegyével tüntetve ki azokat, a melyeknek jó bandájuk volt; ebben a tekintetben ugyanis a kis Stenne nagyon szigorú volt. Határozott véleménye volt róla, hogy a 96-osoké nem ér semmit, míg az 55-ösöké igazán kitünő. Néha a mozgó-őrség gyakorlatait nézte, máskor a tolongásokban vett részt, ott várakozott a különböző élelmiszer-árúsok boltjai előtt...

Kenyerét hóna alá csapva, belefurakodott a hosszú emberláncolatokba, a melyek óriási hosszúságban nyúltak el a pékműhelyek és mészárszékek ajtai előtt. Itt, miközben a hosszú várakozás alatt elúnták a vizes hóban való álldogálást, ismeretségeket kötöttek, politikáról beszélgettek és mint az öreg Stenne fiát, gyakran tréfából megkérdezték véleményéről. A legérdekesebb azonban az ostrom alatt a *galoché*-játék volt, a melyet a breton nemzetőrök hoztak divatba. Ha a kis Stenne nem volt valamelyik sánczon, vagy valamelyik péküzlet előtt, okvetlenül rá lehetett találni, a mint a *galoché*-t nézte a Château d'Eau-téren. Ő maga soha sem játszott, mert sok pénzbe került. Meg kellett elégednie azzal, hogy a játszóknak mulatságában gyönyörködött.

Különösen egy nagy, kék ficzko kötötte le az érdeklődését, a ki majdnem mindig őt frankos darabokat dobott oda. Mikor futott, hallani lehetett zsebében a pénzdarabok csörgését...

Egy nap, mikor egy pénzdarabot vett fel, a mely egészen a kis Stenne lába elé gurult, a ficzko halkán megkérdezte:

— Úgy-e szeretnéd, ha neked is volna ilyen pénz? ... Ha akarod, megmondhatom.

A játék végeztével a tér egy szögletébe vezette és ajánlotta, hogy jöjjön vele a poroszokhoz újságokat eladni; harmincz frankot fizetnek egy-egy úrtért. Stenne azonban felháborodva utasította vissza és ettől fogva három napig oda sem mert menni, hogy a játékot nézze. Három rettenetes nap volt! Nem evett, nem aludt. Éjjel azt álmodta, hogy az ágya előtt játszanak és hallotta az öt frankos darabok csörgését. A kísértés nagyon is erős volt. Negyednap újra elment a Château d'Eau-térre, beszélt az ajánlattevővel és elesébbította magát...

Egy havas reggelen indultak útnak, vászon-táskával az oldalukon, az újságokat elrejtve ruhájok alá. Mikor a flandriai kapuhoz értek, már egész nappal volt. A nagy fiú kezén fogta Stennet és az egyik örhöz, egy vörös orrú, jóindulatúnak látszó öreghez közeledve, siránkozó hangon mondta:

— Engedjen ki bennünket, jó uram. Anyánk beteg, apa meghalt. A kis öcsémmel egy kis krumplit próbálunk összeszedni a földeken.

Sírt. Stenne, a ki meggyalázva érezte magát, lehajtotta fejét. A jó öreg egy pillanatig némán nézte őket, azután végig tekintett az elhagyott, fehér úton.

— Menjetez gyorsan — szólalt meg azután.

A gyerekek sietve indultak el az aubervilliersi úton. Stenne társa gúnyosan nevetett.

Zavartan, mintha álomban lenne, úgy nézgette Stenne a kaszárnyákká átalakított gyárakat, az elhagyott sánczokat, a hosszú utakat, a melyek elvesztek a ködben és úgy tűntek fel, mintha a magasba, az égbe emelkedtek volna. Itt-ott egy-egy őrszem, köpenybe burkolózott tiszt, a mint távcsövükkel a tájékat vizsgálták, az olvadó hótól nedves sátrak, félig elalvó őrtüzek. A másik, úgy látszott, már jól ismerte a tájat, mert a mezőkön vágott keresztül, hogy az őrségeket kikerülje. Most azonban minden vigyázat daczára belebot-

és a szurony hegyére tűzött kétszersülteket igyekeztek megmelegíteni. Összeszorultak, hogy helyet adjanak a gyerekeknek. Egy-egy csepp pálinkát adtak nekik, azután pedig kávé. Miközben ittak, egy tiszt jött az ajtóhoz, halkán beszélt valamit az őrmesterrel és gyorsan eltávozott.

Az őrmester sugárzó arccal tért vissza:

— Fiúk, erősen fütünk az éjjel... Megleppjük a poroszokat... Azt hiszem, hogy most visszaszerezhetjük azt az átkozott Bourgetet!

Éljenzésekkel, vidám kiáltásokkal fogadták. Táncoltak, énekeltek, élesítették a szuronyokat. A gyerekek pedig ezt a kavardást felhasználva

BANDÉRIUM A VENDÉGEK FOGADÁSÁNÁL. — A nagy-szalontai Kossuth-ünnepről.

lottak egy nagy franc-tireur-csapatba. A franc-tireurök valamennyien egy hosszú, vizes hóval telt árokban voltak elrejtözve a soissons-i vasútvonal hosszában. Ezúttal Stenne társa hiába kezdte meséjét mondogatni, nem akarták tovább eresztetni. Miközben azonban így jajgatott, az őrtanyáról egy öreg, jószívű őrmester jött ki. Egészen olyan volt, mint Stenne apja.

— Eredjetez csak, ne sirjatok! — szólta a gyerekekhez. — Mhettek krumplit szedni. De mielőtt elmennétek, gyertek be egy kicsit hozzánk melegedni. Hogy fázik ez a kisebbik!

De nem a hideg volt az, a mitől a kis Stenne reszketett, hanem a félelem, a szegény... Az őrségen néhány katona kuporgott kis tűz körül

eltűntek. Átkúsza a vasúti töltésen, hosszú és széles hóval fedett síkság terült el előttük, a melynek a végén lőrészekkel ellátott fal húzódott. A fal felé igyekeztek, meg-megállva minduntalan minden lépésnél, mintha krumplit keresnének.

— Forduljunk vissza... Ne menjünk — mondogatta minduntalan a kis Stenne.

A másik vállat vonogatta és folyton ment előre. Egyszerre egy puska kattogását hallották, a mint azt valaki felhúzta.

— Feküdj le! — szólta a másik és magát a földre vetette.

Lefekve egyet füttyentett. Egy másik fütty válaszolt rá, mintha a hó alól jönne. Fölkeltek és elindultak. A fal előtt mintha a földből bújna elő,

két sárgás bajusz tünt elő egy piszkos sapka alatt. Stenne társa leugrott az árokba a porosz mellé: — Ez az öcsém — szólt társára mutatva.

Olyan kicsi volt a szegény Stenne, hogy láttára a katona nevetni kezdett. Fel kellett emelnie, hogy az árok másik oldalán a fal részéhez juthasson.

A fal másik oldalán nagy földhalmazok, ledöntött fák és fekete lyukak voltak láthatók a hóban; minden lyukból ugyanaz a piszkos sapka kandikált elő, ugyanaz a sárga bajusz. A katonák nevettek, a mint a gyerekeket látták menni.

Az egyik sarokban fatörzsekkel elsáncolt kerteszház tünt elő. A földszint tele volt katonákkal, a kik kártyáztak és nagy, kellemes kandallótűzőn levest főztek. Némelyik vidáman falatozott szalonnájából. Mennyi különbség a franc-tireurök örtanyájához képest! Fenn az emeleten a tisztek voltak. Zongoráztak, mulattak, egész csomó kibontott champagnei bor állt az asztalon. Mikor a két párisi belépett, örömrivalgás fogadta őket. Átadták az újságokat; a tisztek inni adtak nekik és beszélgetésbe bocsátkoztak velök. Mind jókedvűek, vidámak voltak a tisztek, de a nagyobbik fizkó még mulattatta őket külvárosias élnékségével és utcai beszédmódjával. Nevettek, ismételték szavait, tetszett nekik Páris iszapja, sara, a melyet ez a korán romlott gyerkőcz hozott magával.

A kis Stenne szintén akart volna beszélni, meg akarta volna mutatni, hogy ő sem ostoba, de valami különös érzés mintha torkába fojtotta volna a szavakat. Épen vele szemben egy idősebb, a többenél komolyabb porosz tiszt ült, a ki olvasott, vagy legalább mutatta, mintha olvasott volna, mert folyton reá szegezte tekintetét. Valami szelid szemrehányás volt a tekintetében, mintha csak neki is lett volna egy olyan korú fia otthon, mint Stenne. Azután halkán megjegyezte:

— Inkább szeretnék meghalni, minthogy azt látnám, hogy az én fiam ilyen mesterséggel foglalkozik . . .

Francziául mondta, Stenne is megértette. Ettől a pillanattól fogva úgy érezte, mintha egy láthatatlan kéz belemarkolt volna a szívébe és megakadályozta volna verését.

Hogy ne érezze ezt a kínzó aggodalmat, inni kezdett. Nemsokára minden forogni kezdett körülötte. Zavartan hallotta még nagy nevetés között, a mint társa gúnyolta a nemzetőröket, utánozta, a hogy gyakorlatoznak és mondogatta, hogy micsoda kavardóság keletkezik egy-egy éjjeli riadó

alkalmával a bástyákon. Végre halkán kezdett beszélni, a tisztek mind köréje gyűltek és komolyra váltak. A nyomorult a franc-tireurök éjjeli támadását készült elmondani . . .

Egyszerre a kis Stenne dühösen kelt fel helyéről és szakadozott hangon kiáltotta:

— Ezt ne! . . . ezt ne mondd el!

A másik azonban csak nevetett és folytatta, a mit mondani kezdett. Mire befejezte, valamennyi tiszt magán kívül volt. Egyikük ajtót mutatott a gyerekeknek:

— Most pedig takarodjatok a táborból!

Ők pedig beszélgetni kezdtek egymás között, nagyon gyorsan németül. A nagyobbik gyerek büszkén távozott, mintha valami nagy dolgot követett volna el; útközben csörgette a pénzét. Stenne lehorgasztott fővel követte és mikor elhaladt az előtt a tiszt előtt, a kinek a látása annyira kellemetlenül hatott rá, hallotta, a mint az szomorú, halk hangon mondta:

— Nem szép . . . nem szép.

Könyek szöktek a szemébe.

A mezőre kiérve a gyerekek futni kezdtek és gyorsan haladtak a város felé. Tászkájuk tele volt krumplival, a melyet a poroszok ajándékoztak nekik; ilyenformán feltűnés nélkül haladhattak át a franc-tireurök vonalán. Az éjjeli támadásra készültek. A csapatok mind hallgatók voltak, némán gyülekeztek a falak mögött. Az öreg őrmestert megint látták, boldogan beszélt embereivel. Mikor a gyermekek mellettük elhaladtak, megismerte őket és nyájas mosolylyal köszönt vissza nekik . . .

Milyen rosszul esett ez a mosoly a kis Stennek! Egy pillanatban szinte el akarta magát kiáltani:

— Ne harezoljatok ma éjjel . . . elárultunk benneteket!

A másik azonban erősen szoritotta a kezét és mondta:

— Ha beszélsz, mindkettőnket agyonlőnek.

A félelem vissza is tartotta a beszédét.

Courneuveben egy elhagyott házba tértek be, hogy eloszszák a pénzt. A mi a pénz elosztását illeti, meg kell adni, teljesen becsületesen hajtották végre. Stenne pedig, mikor nadrágzsebében csörögni hallotta ezeket a pénzdarabokat és mikor a *galoche*-játékokra gondolt, a melyekben ezután ő is részt vehet, vétkét nem találta többé oly rettenetesnek.

De mikor magára maradt a szerencsétlen gyermek! Mikor társától a kapuknál elvált, úgy

KOSSUTH SZOBRA NAGY-SZALONTÁN.

érezte, mintha ólomsúly húzná le zsebeit; kezét hiába szoritotta mellére, szíve még hevesebben dobogott, mint azelőtt. Páris szinte megváltozott a szemében. A szemközt jövők szigorú, haragos pillantásokkal tekintettek rá, mintha tudták volna, hogy honnan jön. Folyton az áruló szó zúgott a fulében, azt vélte hallani az utczák zajában és a katonák dobpergésében. Végre hazatért és örömmel, hogy atyja még nincs itthon, ment fel szobácskájába, hogy párnája alá rejtse a pénzdarabokat.

Soha Stenne apó nem volt olyan jó hozzá, mint ez este. A külső harezterről jobb hírek érkeztek; remélni is lehetett valamit. Evés köz-

ben az öreg katona folyton a falon függő puskáját nézte és jókedvűen jegyezte meg:

— Hej, fiú, csak nagyobb lennél, hogy mennél te a poroszok ellen!

Nyolcz óra felé ágyúdörrenés hallatszott.

— Aubervilliersnél harezolnak . . . Bourgetet akarják visszafoglalni — mondta a derék ember, a ki egytől-egyig ismerte a Párist környező erődöket és helyeket. A kis Stenne elhalványodott; panaszkodott, hogy el van fáradva, szobájába ment lefeküdni, de elaludni nem tudott. Az ágyú folyton dörgött. Látta a franc-tireuröket, a mint meg akarják lepni a poroszokat, pedig tulajdonképen őket lepik meg. Látta, a mint egymásután hullanak el a nem várt gyilkos tűz alatt. Eszébe jutott az öreg őrmester, a ki oly nyájasan mosolygott rája és látta őt a hóban véresen elterülve a többiekkel együtt. Ennek a sok vérnek az ára pedig itt van az ő párnája alatt és ő Stenne apónak, egy katonának a fia . . . Könyek törtek elő a szeméből. Hallotta, hogy a szomszéd szobában atyja hevesen járkal, majd pedig kinyitja az ablakot. Lent a téren pedig riadó hallatszott és a nemzetőrség csapatai sorakoztak. Nagy csatának kellett lennie. A szerencsétlen gyermek hangosan felzokogott.

— Nos, mi bajod van? — kérdezte Stenne apó, a ki ebben a pillanatban lépett be.

A fiú nem tudott válaszolni, hanem kiugrott ágyából és atyjának lábához vetette magát. A heves mozdulattal azonban néhány pénzdarabot kirántott párnája alól. Az öt frankosok hangosan megcsörrenve hullottak a földre.

— Mi ez? . . . Hogyan szerezted? . . . Lop-tad? — kérdezte az öreg katona reszketve.

A kis Stenne pedig egyetlen lélegzetvételre elbeszélte, hogy ő a poroszoknál volt és hogy mit csinált. A milyen mértékben elbeszélte a dolgot, olyan mértékben érezte, hogy szíve könnyebb-könnyebb lesz és hogy mindjobban megszabadul a rettenetes, gyötrő vádtól. Stenne apó rettenetes arc kifejezéssel hallgatta. Mikor fia befejezte beszédét, keze közé rejtette arcát és keservesen sirt.

— Apám, apám . . . — akarta mondani a gyermek.

Az öreg felelet nélkül ellökte magától és összeszedte a pénzt.

— Ez az egész? — kérdezte.

A kis Stenne csak némán tudott inteni, hogy az az egész. Az öreg leakasztotta puskáját, tölténytartóját és zsebébe rejtette a pénzt.

— Jól van, — mondta — majd visszaadom nekik.

És egy szó nélkül, a nélkül, hogy hátratekintett volna, lerohant, hogy a nemzetörökhöz esatlakozzon, a kik elindultak Bourget felé az éjsötétjében. Soha sem látták többé viszont.

Fordította:

Tonelli Sándor.

ARANY JÁNOS.

1817—1882.

Irtta Gyöngyösy László.

Arany tehetségében különösen a szemlélődés, a megfigyelés nagyon erősen ki volt fejlődve. Közellátó embernél szinte csodálatos, mi mindent meg tud látni, még pillanatnyi jelenségeket is. Mindezt meg is tudja rajzolni nagy művészetel, sokszor szélesen, terjengősen, máskor ritkábban egy-egy jellemző vonással. Így nyernek művei a valószínűségben, a költőiségben egyaránt, a mit ő maga másról oly jellemzően költői elhitéstnek mond. De az ily tehetség latolgat, megfontol, s nagyon józan, nem kedvez a lyra benső közvetlenségének és érzelmességének.

Arany természeténél fogva túlságosan érzékeny is volt. Ez okvetlenül művészi tulajdonság, mert e nélkül mélyebben érezni, másokat megindítani nem lehet. De mint Arany maga bevallja, hogy a mi neki fájt, az sajtótt, kínozta, mint az oldalnyilalás, de dalra soha se hangolta. Ilyenkor hallgatva túrt és viselte a rászakadt jármot, csak ha baja elmúlt, akkor tudta bizonyos objektív állapotban érzelmeit kifejezni. Arany még érzelmeit is leírta, rajzolta, mint a múlt idők nagy eseményeit. Vegyük hozzá, hogy oly magyar költő nem termett, a ki a nyelvnek nagyobb ura és művésze lett volna, mint Arany. Fordulatos, magyar nyelve kiapadhatatlan kincsébánya. Ez nyelvének végtelen gazdagságot ad, de érzései épen e nyelvművészet révén veszítenek közvetlenségökből. Lyrája közvetlenségének ártott fordulatokban gazdag nyelve, a mely sok-

szor szinte keresettnek látszik. Petőfi egyszerűbb nyelve közvetlenebbül szól a szívhez.

Ily körülmények közt külső hatások munkáltak közre, hogy Arany lyrailag hangolódjék. A forradalom után Arany lelke teljes háborgásban volt. A hazafiúi bánat nála összeolvadt maga és családja szerencsétlenségének siratásával. De Arany mint barát is árván maradt. Oly mély érzésű ember, a milyen Arany János is volt, a ki feltékenyen magába zárkózik érzékenységével, alig egy-két igazi barátja akad az életben, a kik ha kidőlnek mellőle, szinte remete-életre vannak kárthatva. Aranynek Petőfi több volt a barátjánál, lelke lelkének osztályosa. A mi Aranyban soha sem volt meg, az a lázas tevékenység, erős hit a jobb jövődöben, ezt esodálta benne, ebből merített erőt egyformán az élet és irodalom útjain.

A forradalom után mindent veszve látott, örökös tépelődése szinte a kétségbeesés örvényéig sodorták. Ha nem is tudnók élete folyásából, látjuk lyrai sóhajtásaiból, a mely nyugodt, epikai stíljét széjjelrombolta, hogy nagy válságon kellett keresztül esnie. De így is keresztül tör alaptéhsége, az epikai szemlélődés, a részletes rajz, a nyelvnek bizonyos nehézkessége, a mely a lyra szinte lehelletszerű érzéseinek soha sem kedvez. Olyan, mint az a muzsik, a ki markosabb zeneszerszámhoz szokva a hegedű finom árnyékolásával próbál játszani.

Szóval Arany lyrájának főforrása egyéni kétségbeesése, mely a keserű lemondásban lel megnyugvást, a mi talán irtózatossabb magánál a kétségbeesésnél, másodsor hazafiúi bánata, s Petőfi siratása, a kinek emléke haláláig kíséri. Azonban Arany tehetségének nem igazi tere a hazafias óda. A reflexió, a töprengés szárnyát szegi az ódai lelkesedésnek, tűznek. Megindítóbb ott, a hol leír vagy félig elbeszél, vagy párbeszédes formában zokogja el keserveit. (*Őszszel*, *Ráchel*, *A dalnok búja*.) Mélyebb és megindítóbb hatást tesznek azok a költeményei, a hol családi és hazafias érzései olvadnak össze. Ez teljesen sajátos vonása Arany lyrájának. Arany úgy tudott megszabadulni gyötrő gondolataitól, hogy kis családja körében iparkodott enyhülést szerezni bánatára, s kétségbeesése leírhatatlan volt, mikor a haza bukása után családja végső romlásától kellett tartania. E nemű költeményei sorát *Karácsony éjszakáján* nyitja meg. Ilyen gyönyörű költemény *Fiamnak*, *Illhon*, *Viszszatérülés*, *Oh ne nézz rám*. A család virág-

zásának gyönyörű idyllje a *Családi kör*, ellentéte *Az elhagyott lak*, a mi nem egyéb, mint a család pusztulásának jelképe. Ilyen elpusztult ház és család volt elég akkoriban széles Magyarországon. Ilyen érzések sugallták leányához írt két költeményt: *J . . . . .*, *Leányomhoz*,

meg, a mi már a megértés rovására megyen. Arany sok balladája homályosabb a skót balladánál is.

Ez szinte ellentétben van azzal a tulajdonsággal, a mely szereti a tiszta, világos rajzot, a melyre bámulatos megfigyelő tehetsége mintegy

MÁTYÁS ANYJA. — (Lotz Károly festménye.)

mindakettő dallamos, tiszta lyra, a milyen kevés csendült meg Arany lantján. Arany a családi érzések nagy költője.

Sajátságos jelenség, hogy míg Arany nagyobb epikai elbeszélő költeményei, lyrája terjengősek, körülményesek, kisebb költeményeit már kezdettől fogva drámai gyorsaság jellemzi, a hol egy felesleges szó sincs, sőt balladait annyira tömötten írja

előre kiválasztotta. Azonban Arany drámai gyorsaságra való törekvését úgyszólván csirájától kezdve figyelemmel kísérhetjük. *Toldi* első részének elkészülése után rögtön elégedetlenkedett vele, körülményes, kényelmesen terjengő előadásáért. *Rózsa Ibolya* című meséjét különönbek tartotta épen az elbeszélés gyorsaságánál fogva *Toldi*-nál. Ebben a tekintetben ösztönt,

kedvet a népmesék egyszerűsége, tiszta elbeszélő módja, a mely csak az események gyors egymásutánjára ügyel, adták meg neki. De másféle hatás nyomai is irányozták költői pályáját, a mely érzékeny művészeti ösztönéről tanúskodik. Akkor még csak igen kevés népballadánk volt ismeretes. De az a néhány, közöttük *Fehér Anna*, nagy és mély hatással van rá. Arany maga önérettel említi, hogy ebben a tekintetben teljesen önálló, független Petőfítől, a ki inkább utána indult, nem pedig Arany vette tőle a példát. De ez csak félig igaz. Petőfinél már pályája kezdetétől találkoztunk gyönyörű zsáner-képekkel, kisebb történetkével, a melyek kiváló szabatosággal, rövidséggel és drámai hatással vannak elbeszélve, megszerkesztve, sőt lyrájának gyönyörűsége, hogy az érzelmeket drámai, párbeszédre módon is ki tudja fejezni. Arany János kisebb elbeszélő költeményeire Petőfi példája szintén hatott, ezt teljes igazságnak kell vennünk.

Azonban az is bizonyos: Arany tehetségének egyik kiválósága, s élete körülményei is kedvezően hatottak oda, hogy Arany kisebb elbeszélő költeményeivel is hervadhatatlan babérokat szerezzen magának. Megfigyelő tehetségének méltatásával már kiemeltük abbéli feltűnő tulajdonságát, hogy kiváló érteke volt olyan tünemények észrevezésére is, a melyek egy-két másodpercig tartanak. Ez rokon lelki vonás a ballada izgatott, rohanó előadásával. Külső okok is közremunkáltak, hogy Arany egész tehetségével a kisebb műfajok felé fordult. Erős, mély lelki fájdalmak közt élve nagyobb epikai művet a forradalom után nem tudott elvégezni, de ugyanez a borús hangulat, alkalom kedvezett a balladának, a kisebb elbeszélő költeményeknek. Sőt élete körülményei annyira döntők voltak e tekintetben, hogy ezek szerint balladait is két csoportra oszthatjuk. Az első csoportban még vannak olyan balladái is, a melynek színei derültek, sőt vígak. Később, mikor leánya halála élete egyetlen kedves tervét, célját, hogy Szalontán leánya mellett lakva boldog öregségben tölti napjait, semmivé tette, balladáinak tragikuma még zordonabb, megdöbbentőbb, szinte kérelmlen bizonyossággal mutatja bennök, hogy a legkisebb ballépés romlást, gyászt hoz fejünkre, akaratunkat a szenvedélyek és nem magunk vezérlik.

Mindez nagyjában is feltüntetve ékesen szól Arany rendkívüli tehetsége mellett. Nyelvének bámulatos hajlékonysága, megelevenítő ereje, tömörsége, erős magyarossága, a mely a tárgy

hangulata szerint változik, igazán bámulatos. Arany e balladákban a legnagyobb, tehetsége talán itt még erőteljesebben nyilatkozik, mint humoros költeményeiben.

V.

Arany gyötrő kétségek közt fogott hozzá a lapszerkesztéshez. Deák bátorításképpen mondott szavai, hogy Vörösmarty lapszerkesztése annak ellenére, hogy elméleti tudománya jóval kisebb volt Aranyénál, mégis mily üdvös, mély befolyást gyakorolt az irodalomra lapja éléről, szinte megriasztották. Arany maga is az izlés nemesítését tűzte volna ki céljául, a mely akkoriban a *Lisznay-Székely-féle* nagy hangú poézis következtében teljesen vadulóban volt, s az a veszedelem fenyegette költészetünket, hogy a táj-szólások izléstelenségeiben végképen elsüllyed. E *«kelme költészet»* — mint Erdélyi mondotta — semmiképpen se tudták ellensúlyozni *Arany, Tompa* gyönyörű, de gyéren megjelenő költeményei vagy *Szász Károly* jeles külföldi költőkből közzétett műfordításai, az újabb költők közül *Lévay József* nemesen egyszerű lyrája se. Sőt ez a szilaj, szertelen költészet tetszett; hiszen maga a nemzet is duhajságig tüntetett magyarságával, s jobbaink is honfűi bánatukat sokszor szilaj mulatozásokba fojtották.

Arany inkább részvényekre szeretne volna alapítani a lap jövőjét, a kiadótól féltette függetlenségét. Erős töprengés vett rajta erőt, adhatja-e a legjobbat, aztán azonfelül azok a tizes évek . . . 1830-ban elhagyta a szülői hajlékot, a mi vándorszínészé tette, 1840-ben meg-nősült, hogy 1850-ben földönfutóvá legyen. Most — tünődött Arany — 1860 van . . .

Csengery elszorult szívvél látta a költő keserves tünődéseit. Látta, hogy ily lelkiismeretességgel kin lapszerkesztőnek lenni. Tompa is szinte megrémült, mikor híret vette annak, a mi készül: «Kínlódjál Kőrösön, kínlódjál akárhol, csak Pestre ne menj!» — mondja neki. «Te sokkal jelleme-sebb, talentumósabb ember vagy, minthogy Pesten boldog lehetnél». Aranynak szívéig hatott ez az izgató felkiáltás.

Csengery Antal és más barátai azonban bizton remélték, hogy a személyes érintkezés, a társaság biztató ereje legalább is meggyengíti kínos töprengéseit. Biztatták, hogy a Kisfaludy-Társaságnál mint igazgatónak 800 forint jövedelme lesz. Arany is abban reménykedett, hogy kőrösi fásultságából pesti barátai körében felele-

venedik, «mint a holt szín eleven társai közt». Talán így nem veszne még el végképen az irodalomnak, az életnek.

Igy töprengése ellenére a külső körülmények sodorták a fővárosba. Pesten volt hát Arany, a «*Pipa*»-utezában lakott elég kényelmes lakásban, de verekedő szomszédok közt, kik Aranyt betűszedőnek nézték. A tőle megindított lap czime «*Szépirodalmi Figyelő*» lett, főczélja pedig az irodalmat nemesíteni, részint elméleti cikkeivel, részint válogatott verses és prózai dolgozataival. Ez a jeles lap azonban 400-nál több előfizetőre nem tudott szert tenni széles Magyarországon. A Kisfaludy-Társasággal se ment különben. Ott a 800 forintos biztos jövedelem, ha Arany rendesen felvette volna, a társulat tőkét támadta volna meg, így sokszor fel se tudta, fel se akarta venni.

Gyötrő kétségei közepette Csengery nemes barátsága segített rajta. Derék feleségével gondoskodott a költő és családja szórakozásáról. Leányukat, Juliskát naponként hosszasan és szívesen látták. Gyakran kirándultak a zöldbe, szóval a két család egybeforrott. Arany csodálkozva vette észre, hogy Kőrösön kilencz évig se szórakozott annyit, mint Pesten egy év alatt. Pedig nem szükséges pazarolni — veti utána a takarékos Arany.

Igy történt, hogy bár különösen szerkesztőségének első évében örökös kézírathánynyal kellett küzdenie, s magának kellett jóformán mindent megírni, s hozzá még a korrekturát is oly rettentő pontossággal végezte, mégis szerkesztősége második évének tavaszán hozzáfogott «*Buda halála*» megírásához s a jövő tavaszra 1863-ban el is készült vele. Kőrösön ilyen nagy munkával nem tudott volna révpártra vergődni.

Arany természetéből kifolyólag irtózott a kiméletlen vitakozástól. Az igazságot megmondotta, de oly szeliden iparkodott szólani, a mint csak lehetséges volt. Így iparkodott minden vaskalaposságnak nélkül a közönség izlését nevelni. Meg volt még az a ritka tulajdonsága, hogy a költők, írók különböző érzelmvilágába is hamarosan bele tudta magát találni. Igazi nemes bíró volt. 1863-dik évben azonban a «*Figyelő*» megszűnt, s a következő év elején «*Koszorú*» czímmel új lapot indított, a hol kevesebb kritika mellett változatos szépirodalmi olvasmányt is iparkodott nyújtani. Ez a lap saját kiadásában jelent meg. De 1865-dik év június havában ez is megszűnt a

részvétlenség miatt. Arany tehát hiába próbálkozott kétféle nemesebb irányú lappal, bár lapja üdvös, mély és tartós hatását különösen az izlés finomodására tagadnunk nem lehet.

Arany tevékenyebb munkálkodása a próza terén a szerkesztés éveire esik. Toldi idejéből egynéhány prózában írt novella szárnypróbálgatásnál nem egyéb. Mikor akadémiai tag lett, belekezdett «*Bánk bán*» elemzésébe, majd mikor megtudta, hogy Gyulai is e tárggyal foglalkozik, az őt jellemző szíves előzékenységgel abban hagyta és *Zrinyit és Tassót* hasonlítgatta össze. Tanár korában foglalkoznia kellett a magyar versekkel, így írta meg a «*Magyar versidomról*» szóló alapvető értekezését, ebben állapította meg a magyar vers törvényeit. Bíráló és fejtegető cikkeket kénytelenségből mint szerkesztő írta. Prózát Arany nem szívesen írt. A körülmények kényszerítették rá. Prózája magyaros, de sokszor egyhangú, vontatott.

Hogy Arany mily finom érzéssel, költői fogékonysággal magyarázta a legellentétebb költői műveket, azt úgy a «*Zrinyiász*», mint «*Bánk bán*» bámulatos elemzése bizonyítja, de bizonyítják bíráló cikkei is. Hogy így bele tudta magát élni a költők érzelmvilágába, ez magyarázza meg, hogy a műfordítás terén is jeles dolgokat adott. Bár a «*Szentivánéji álom*»-ban a lángeszű, lehelletszerű lyrai részletek nem sikerülnek úgy, de «*Hamlet*» fordítása remek, s alig van párja a világirodalomban. Bizonyosan a tépelődő Hamletet azért fordította annyi szeretettel, mert az ő lelkében is ilyen érzések habogtak. *Aristophanes-fordításai* szintén mesteri művek, bár sokszor egyenetlen. Néhol teljesen magyarosította, másutt meghagyta a görög köntösében. Így a hatás nem egyöntetű. Azonban Arany nyelvművészete e fordításokban tündöklök talán a legfényesebben. A népies, tréfás kifejezések megmérhetetlen sokasága rajzik bennök. Író, költő, nyelvész az idők végéig meríteni fognak e fordításból.

Arany maga is igen sokat dolgozott lapjába. Ez a sok munka, korrekturázás elvonta az eredeti költői művek írásától. Különbön belső elmélyedés nélkül nem tudott költeményt írni, ha félbe kellett hagynia a munkát s mással zaklatta magát, az ihlet, a kedv is cserben hagyta. Sokszor évekig is tartott elnémulása. De ily lelkiismeretes munka mellett is lapja 1865-ben a részvétlenség miatt megakadt.

(Folytatása következik.)

KÉPEK AZ ÁLLATVILÁGBÓL.

A vadállatok szelidítéséről.

Ha tehát — mondja szelidítőnk, — látom, hogy az állatok egymásra haragosan morogni kezdenek, akkor az izágákat a nyakukra erősített bőrnyaklónál fogva egymásután félrehúzó a társaságból s a kalitka legtávolabbi részének rácsához megkötöm.

És ezt nagy büntetésnek tekintik, láthatólag megszegyenlik magukat, heveskedésüket, illetlenkedésüket megbánják s rövid idő alatt annyira megjuhánznak, hogy ismét bátran szabadon lehet eresztetni őket, midőn is aztán egész szépen fogják magukat viselni, nehogy megint olyan szegyenbe kerüljenek, mint az imént. De a darabka húst, vagy egyéb csemegét is megvonom a rakoncátlanoktól, a minek szintén nagy hatása szokott lenni. Korbácsot, vagy egyéb erőszakos eszközt, csak a legkritikább esetben, kivételesen használok.

Téves az a nézet, hogy az állatszselidítőnek okvetlen erős, izmos embernek kell lenni. Hiszen vannak gyöngye fiatal nők, a kik kitűnő állatszselidítők. Nevezetes azonban, hogy a nők majdnem kivétel nélkül csak 17—30 éves korukban alkalmasak e mesterségre, mert idősebb hölgyek iránt az állatok már bizonyos ellenszenvvel viselkednek s nem akarnak engedelmessé válni. A férfiakra nézve nem tapasztalták ezt s több állatszselidítő még hatvan éves korában is minden akadály nélkül folytathatta mesterségét.

Az egyes állatfajok természete is nagyon különböző, a mit mind gondosan számításba kell venni.

Igy pl. a farkasok és hiénák aránylag könnyen szelidíthetők, de szerfelett szeszélyesek és ezért igen nagy óvatossággal kell velük bánni; különösen minden észrevehető ok nélkül hamar harapnak. Az elefántot, mondhatni játszva, néhány nap alatt a legnehezebb fogásokra be lehet tanítani s a mi legsodálatosabb, ez a hatalmas állat magától is szívesen gyakorolja a különféle eltanult fogásokat, hogy azokban minél nagyobb tökéletességre vigye. Bosszuvágya azonban igen nagy s a sérelmet sokáig nem feleli, miért is különösen óvakodni kell az óriást valami igazságtalan bántalommal illetni. A házi állatokat, majmot, tevét, mormotát, türelemmel mind elég könnyű kitanítani egyre vagy másra, természetesen nem egyforma mértékben, mert hiszen ezek közt is, épen mint az embernél, egyik sokkal tehetségesebb, mint a másik.

Ujabb időkben már gólyákat, ludakat, disznókat s fókákat is tanítanak különféle dolgokra. A gólyák igen makacsok s nem kevés bajt okoznak tanítójuknak, a ludak pedig nagyjára igen ostobák, bár meglepően értelmesek is találkoznak közöttük. A disznóról általában azt hiszik, hogy vajmi kevés értelem szorult belé. Pedig épen ellenkezőleg áll a dolog s nem csak okos, hanem leleményes és ravasz is; gyakran szinte hihetetlen

A TUDÓS FÓKÁK.

ügyeskedésekre sikerül megtanítani, igaz, hogy elég nehezen.

A fókát megtanítani talán legkönnyebb, mert bámulatosan okos, könnyen felfog mindent s csakhamar megérti, hogy mit kívánnak tőle. Legnehezebb a jegesmedve tanítása. Dühös, alattomos, hálátlan állat ez, a mellett nehéz felfogású. Csakis a nagyon fiatalokkal lehet valamire menni, de ezt is legfeljebb a második éves koráig lehet mutatványokra használni, mert azután úgy megvadul, hogy nem volna tanácsos tovább szerencsételni.

Egyébiránt valamennyi vadállat aránylag csak kevés ideig használható mutatványokra: három,

A BICZIKLIZÓ TIGRIS.

vagy legfeljebb négy évig, azután már kedvetlenek, makacsok, restek és mérgesek lesznek s könnyen megtámadják akár a szelidítőt, akár társaikat.»

A legszelidebb vadállat is elveszti jámborságát az etetésnél. Ekkor már felülkerekedik benne a régi féktelen vad indulat és dühösség. Ezért nem is volna tanácsos őket együtt etetni, mert bizonyos, hogy feledve mindent, egymásra rohannának s egymást marcangolnák szét. Hiába, mindenik félti a koncot. A szelidítő is óvakodik ilyenkor az állathoz menni, mert nagyon könnyen porul járhatna.

Egyébiránt végre is, egészen soha sem teljesen megbízható a vadállat, még a legszelidebb erkölcsű is. Ennek is soha sem tudni, mikor jön fel a hava s az állatszselidítő tulajdonkép folyvást életveszedelemben forog s ki van tétetve annak, hogy kedvencei egyszer csak rárohannak s összemarcangolják vagy meg is ölik.

A budapesti állatkert magyar születésű szelidítője, kit nem csak a fővárosiak, hanem a felránduló vidékiek is évek óta jól ismertek vakmerő mutatványairól, szintén ilyenformán járt.

A hatalmas erejű ember négy oroszlánal szokott különféle mutatványokat végezni az állatkertben, de ezenkívül bement a nem idomított fenevadakhoz is, többek közt pedig egy párduczot ápolt, a melynek valami baja volt. S ez a hálátlan állat egyszer rárohant s iszonyú sebeket ejtett rajta, bár a nagyerejű ember többször ledobta magáról.

Egy nagy hirre vergődött francia állatszselidítő igen érdekesen beszélt el, mikép adta ő magát erre a veszedelmes mesterségre.

Fiatal korában erőművész volt egy vándorló

társulatnál, melylyel egyszer olyan vásárba vetődtek, a hol a tőzsomszédjukban egy nagy állatsereglet ütötte fel tanyáját. Az erőművész csakhamar barátságot kötött az állatsereglet tulajdonosával s így aztán, mikor csak ideje engedte, gyakran átjárt az állatokat nézegetni, leginkább olyankor, midőn közönség nem volt jelen s az állatok kalitkáikban heverték.

Az erőművész tetszését különösen két virgoncz majom nyerte meg, melyeknek kalitkája egy iszonyú vad királytigris ketrece mellett volt elhelyezve. Ezeknek a majmoknak mindenféle csemegéket szokott hozni s órák hosszáig is eljászadozott velük.

Egy ilyen alkalommal, midőn javában mulatoznék a majmok bohóságain, egyszer csak éles hasitást érez a hátán végig. Ijedve fordult meg s látja a tigris kinyújtott fél lábát a ketrecz rácsa közt, melylyel a hátát végig hasította. Szerencsére a távolság miatt a körmök nem hatolhattak bele mélyen.

A tigris szikrázó szemekkel, kimondhatatlan dühvel és gyűlölettel tekintett rá, ő pedig szintén felbőszülve az orvttamadás miatt, ölmos végű botjával teljes erejével rávágott a tigris lábára.

Az iszonyú állat erre borzasztó ordításban tört ki, veszett dühében verte, rázta a rácsokat, majd eszeveszetten ugrándozott össze-vissza.

Ezentul mihelyt ismét mutatkozott az erőmű-

A JEGES-MEDVE PISZTOLYT SÜT EL.

vész, mindig féktelen dühbe jött a tigris. Ketreczét majd szétszedte s tüzes szemeiből a legvadabb gyűlölet sugárzott elő.

És a tigrisnek épen ez a viselkedése ébresztette fel a fiatal erőművészen azt a különös gondolatot, hogy megkísérte ezt a rettentő vadállatot megszelidíteni s annak jóindulatát megnyerni.

S a dologhoz csakugyan hozzá is fogott.

Oda állott a fenevad ketrecze elébe s óranegyed számra elkezdett az állatnak mindenféle nyájas, hizelgő, békéltető szavakat mondani. Majd kis darab husokat is hozott magával s azokat egymásután, mindig nyájas szavak kíséretében, behajigálta a ketreczbe.

A tigris megvetőleg félrefordította a fejét, hozzá se nyult a húshoz, de mégis, úgy látszott, mintha nem lenne már olyan szörnyű dühös.

Később egészen eltűnt szemeiből a gyűlölet kifejezése, nem morgott már, a mint az erőművészt megpillantotta, sőt a húsdarabkákat is leereszkedőleg elfogadta. Egy idő múlva pedig már szinte várta is a hizelgő szavakat és a húsdarabkákat.

Midőn ennyire jutottam, — beszéli az erőművész, — naponként egy-egy félóra hosszát is intéztem a tigrishez nyájas, hizelgő szavakat, a ketreczhez pedig egyre közelebb-közelebb mentem. Végre aztán az lett belőle, hogy a mint a tigris jöveletem észre vette, tüstént odafeküdt egészen közel a ketrecz külső rácsához, szemeit behunyta s engedte, hogy hatalmas fejét megvakargassam.

És mikor ennyire jutottam, egy vakmerő gondolat fogalmazott meg agyamban.

— Barátom, — szoltam az állatsereglet tulajdonosához, — egy szivességre kérnék, ha megtennéd.

— Miért ne, — felelt az, — ha csak rajtam áll, bizonyosan megteszem, a mit kívánsz.

— Hát megteheded. A kérésem nevezetesen az, hogy engedj be engem a tigris ketreczébe.

A barátom majd hanyatt esett elszörnyűködésében.

— Szörnyűség! Tán az eszed ment el, vagy öngyilkos akarsz lenni? Ez esetben keresd a halált másutt, de ne az én állatseregletemben.

— Csillapodj barátom, nem vagyok én sebolond, se pedig öngyilkos nem akarok lenni. Csak kérek, bocsáss be a tigrishez, majd meglásd: nem fog az engem bántani.

— Abban a pillanatban széttépne, a mint be tennéd hozzá a lábod, — erősködött barátom.

— Dehogy tép, dehogy tép, — biztatám, —

hiszen lásd, milyen szépen engedi, hogy simogassam.

— Az egészen más, mint a ketreczbe lépni. Már csak meglepetésében is rögtön rádrohanna a tigris s egy perc alatt szétszakítana.

És csakugyan nagyon sokáig kellett még az állatsereglet tulajdonost ostromolnom, míg végre nagy nehezen és roppant aggodalmak közt beleegyezett, hogy egy pillanatra a tigrishez belép-hessek.

Belépésem a következőkép ment végbe: A ketrecz keskeny ajtaját barátom, — ki hatalmas vasruddal fegyverezte fel magát, — zajtalanul kinyitotta, én pedig gyorsan becsuszsztam. Erre barátom az ajtót csendesen megint behuzta, bár a zárt markából egy pillanatra se bocsátotta ki.

Így állottam háttal az ajtónak, szemközt velem pedig a tigris. Az állat kimeresztett szemekkel, csodálkozva nézett rám, majd ijedten odahuzódott a ketrecz másik részébe, a hol lefeküdt.

Erre pár perc múlva szó nélkül távoztam a ketreczből, teljesen baj nélkül, nem kis öröme barátomnak, ki reszketve, holthaloványon várta a vakmerő vállalkozás kimenetelét.

Ezután naponta ismételtam a tigrisnél látogatásomat, elkezdtem hozzá nyájasan beszélgetni, húsdarabkákkal is kedveskedtem neki, végre pedig egész közel léptem hozzá s meg is simogattam.

A tigris egészen bizalmas lett hozzám, leheveredett elébem, szemeit behunyta s úgy dorombolt, mint a macska.

Nem sokára azt tettem a tigrissel, a mit akartam, játszottam vele, ráfeküdtem, a ketreczben ide-oda kergettem, szóval barátok lettünk s engedelmesen követte parancsaimat.

Tehát itt is kitűnt, hogy a szelidséggel, nyájas-sággal, türelemmel mennyire lehet menni a legvadabb állatnál is, a melyet durva eszközökkel ugyan senki fia se birt volna se megszelidíteni, se engedelmisségre bírni. Szívós Béla.

Kossuth Lajos szalontai szobra.

Képünkhöz.

Az országos nagy gyűjtés régen befejeződött már. Nagy összeg pénz áll készen arra a célra, hogy Kossuth Lajos emlékét az ország fővárosában méltó szobormű örökítse meg. Immár a hetedik év telik el Kossuth Lajos halála óta, de a szobor még nem áll a fővárosnak valamely díszes terén. A nemzeti kegyelet halottak napján szokta leróni adóját künn a kerepesi temetőben.

Az ország kisebb városai sorra vetélkednek egymással abban, hogy Kossuth emlékét megörökítsék. A szabadság híres apostola a nehéz időkben számos városban fordult meg, s ezek közül egyik sem fogja elfeledni, hogy e látogatás emlékére az utónemzedéket figyelmeztesse.

Legutóbb Nagy-Szalontán, a legnagyobb magyar elbeszélő költőnek szülővárosában emeltek szobrot. A hajdan híres szabad hajduváros lakóinak e tette is fényesen tanuskodik arról, hogy az ősi hagyományokhoz hű maradt.

Junius 30-dikán leplezték le a nagyszalontai Kossuth Lajos szobrát, mely a Toldi-terén áll. Tóth Antal szobrász mintázta e legújabb Kossuth-szobrot, a mely a szónokló államférfiú ábrázolja.

A leleplező ünnepélyen jelen volt Kossuth Ferenc országgyűlési képviselő is. Illyés Bálint képviselő pedig hatásos költeményt irt erre az alkalomra és nagy hévvel szavalta el.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Haláleset. *Kopasz Gábor*, a halasi lyceum V. osztályának szorgalmas tanulója szülei házában, Foktón, hosszas szenvedés után jobb létre szenderült. Temetésén, mely augusztus 20-dikán ment végbe, tanuló társai nem vehettek részt. Legyen felette könnyű a hant.

Gyermekek a honvédsírnál. A budapesti szünidei gyermektelep hegybányai csoportja augusztus 17-én az 1849 január 21-én a szélaknai csatában hősi halált halt honvédek sírjánál emlékünnepet rendezett. A «Himnusz» eléneklése után *Egedi István* sz. f. tanító lelkes beszédet mondott. *Jovicza I. Sándor* f. tanító «Honvédsírnál» című alkalmi költeményét *Kalocsay István*, *Tóth Kálmán* «Előre» című költeményét pedig *Bálint Lajos* szavalta. Az ünnepélyt a «Szózat» eléneklése fejezte be.

A «Kisbéri Tanuló Kör» augusztus 18-ikán hangversenyyel egybekötött színelőadást rendezett. Előadták lapunk szerkesztőjének «A kegyencz» cz. kétfelvonásos színművét és «Lucza-napján» cz. egy felvonásos vígjátékát. A műsor többi pontját néhány szavaltat és énekszám tette.

SAKKJÁTÉK.

Rovatvezető: **Exner Győző** tanár.

A 23. feladvány megfejtése:

1. Vh1—d1 (9 változattal a második lépésben).

24. sz. feladvány.

Ludányi Antaltól Szolnokon.

Világos: Ka6; Vg2; Bf7; Fe8 és c7; Hd1; gy c3 és e2.

Sötét: Kd5; Fe4 és g5; Hf1 és f2; gy c6 és c5.
Követelmény: világos indul s a második lépésre bejelenti a mattot. (Az első lépés csinos, mert következményeiben rejtett; a feladvány szerzőjének tehetőségéről tanuskodik.)

(A megfejtés beküldésének határideje egy hét.)

24. sz. játék.

Világos:	Sötét:	Világos:	Sötét:
Alapin S.	Marco Gy.	Alapin S.	Marco Gy.
1. d2—d4	d7—d5	29. Vd2×e3	Be7×e3
2. c2—c4	c7—c6	30. Kg1—g2	Bh8—f8
3. Hb1—c3	e7—e5	31. a3—a4	Hd7—f6
4. d4×e5	d5—d4	32. Fd5—f3	Hd4×f3
5. Hc3—e4	Vd8—a5+	33. Bf1×f3	Be3×f3
6. He4—d2	Fe8—f5	34. Kg2×f3	Bf8—d8
7. Hg1—f3	c6—c5	35. Ba2—a3	Bd8—d4
8. Vd1—b3	Hb8—d7	36. Ba3—e3	Kc8—d7
9. g2—g3	Ff5—e4	37. Be3—e5	Bd4×c4
10. Ff1—g2	Fe4—c6	38. Be5—g5	Be4×a4
11. els. röv.	Hg8—e7	39. Bg5×g6	Kd7—e6
12. e2—e3	d4×e3	40. Bg6—g7	Ba4—a3+
13. Vb3×e2	He7—f5	41. Kf3—g2	b7—b6
14. Ve3—f4	g7—g6	42. Kg2—h3	Ba3—a2
15. Hd2—e4	els. hossz.	43. Kh3—h4	Ba2×h2+
16. He4—g5	Ff8—h6	44. Kh4—g5	Hf6—e4+
17. Vf4—g4	Fh6×g5	45. Kg5—g6	He4×g3
18. Fe1×g5	h7—h5	46. Bg7×a7	Bh2—b2
19. Vg4—f4	Bd8—e8	47. Ba7—a3	h5—h4
20. a2—a3	Be8—e6	48. Ba3—e3+	Ke6—d5
21. b2—b4	Va5—c7	49. f4—f5	Hg3×f5
22. b4—b5	Fe6×f3	50. Kg6×f5	Bb2×b5
23. Fg2×f3	Hf5—d4	51. Be3—d3+	Kd5—c6
24. Ba1—a2	f7—f6	52. Kf5—e6	Bb5—b4
25. Ff3—d5	f6×g5	53. Bd3—d6+	Kc6—b5
26. Vf4×g5	Vc7×e5	54. Ke6—d7	Bb4—d4
27. Vg5—d2	Be6—e7		Világos a játékot föladja.
28. f2—f4	Ve5—e3+		

Játszották 1901 február 21 dikén Monte-Carloban a nemzetközi mesterversenyen. Sötét játékát a versenybírótság szépségdíjjal tüntette ki.

*

Hírek. «Traité des Échecs et Recueil des Parties jouées au Tournoi International de 1900 par S. Rosenthal» czímen Mouillot kiadásában (13 quai Voltaire) Párisban 12 frankért kapható a legutóbbi párisi nemzetközi mesterverseny évkönyve, mely most jelent meg.

A sakkrejtvényt egészen vagy részben helyesen fejtették meg: Ruzskai István, Szauer József, Friedländer Izidor, Rosenkranz Nándor, ifj. Jákó János, Csobán András, Goldfeld Jenő, Molnár Aladár, Krepelka Ferencz.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

A Magyar Nyelvőr kérdései. A Magyar Nyelvőr a következő kérdéseket intézi a nemzeti nyelvet kedvelő közönséghez: 1. Mely városokban és vidékeken van különbség a katolikusok és protestánsok beszéd-módja között? és mi az oka a különbségnek? 2. Kik tudnak fölvilágosítást adni egyes néposztályokban s a gyermekek közt elterjedt titkos és tréfás nyelvekről? 3. Minő népies neveik vannak a világtájaknak és szeleknek? 4. Mondja-e a nép a látszik igét főnévi igenévvel ilyenekben: fölülről látszik jönni? menni látszik? kenyeret látszik enni? 5. Mely vidékeken divik az első s hol divik a második a következő kétféle szórend közül? annyit néztem, hogy majd a szemem kinéztem — annyit néztem, hogy majd a szemem néztem ki; úgy örült, hogy majd a bőréből kibújt — úgy örült, hogy majd a bőréből bújt ki; annyit jártunk, hogy majd a lábunk elkopott — hogy majd a lábunk kopott el; fizess, ha a nyelved kiöltöd is — fizess, ha nyelved öltöd is ki! a szivem meghasad

szegényért — a *szivem* hasad meg szegényért! stb. (Mindkét esetben a dűltbetűs szón van hangsúly.)
6. Hol és minő jelentésben élnek a népnyelvben a következő szók? év, öltő (emberöltő), alak, eszköz, ör, kísért (megkísért?) táplál, táplálék, szipoly, pocok vagy pucok, fenyér, sajin (sain, esahin), csonkattollas («csonkattalvas suhancok»; half-fledged striping, Geöcze S. Washington Irving: Karácsony estéje, B. H. 1891. 353. mell.), kelengye (ha így nem, hát hogy mondják?), kortina, koboz (gebe jelentésével is előkerül Kónya Jánosnál, Florentz 41!); a cseléd oltja a kis gyereket (e helyett szoptatja! Ballagi), pállós, pállas (e helyett pállott, Ballagi). 7. A többes első személy névmásai közül — mi, mink, mük stb. — az egyszerű *mi* alakot mely vidéken használják még alanyesetűl (mi nem megyünk, mi is ott vótunk stb.)? 8. Használja-e a nép ezeket a szavakat: alap, alapít, alapszik, alapos, minta, mintaszerű, inga, kedély, kedélyes, köteg, csomag, csomagol, csavar (főnév), huzal, sodrony, öltöny, sétány, táp, tápszer, születő, mérnök, naptár, rajzón, irón, rugyanta? Ha nem mondják, mit mondanak helyettük? Használja-e a nép az ilyen összetett mellékneveket: túlerős, túlnagy, túlsok, túlédés? 10. A tárgyesetnek következő két alakja közül melyiket használják inkább: helyt vagy helyet? jelt vagy jelet? — Mondják-e falt, tált, szált e helyett falat, tálat, szálat? A szives válaszokat szeptember végére kéri a Magyar Nyelvőr szerkesztősége. Minden egyes választ külön ívre tessék írni, a lapocskáknak hosszában!

FEJTÖRŐ.

Földrajzi kérdés:

Hogy hívják azt a folyót Dél-Amerikában, melynek vize két irányban folyik és így két vízrendszerhez tartozik? Mi a neve ezen természeti tüneménynek? Ki fedezte ezt fel? (F. Lotsny József.)

Természetrizai kérdés:

Melyik az az Észak-Afrikából hozzánk került növény, melyet hosszú vesszőiről és lilaszínű virágairól könnyen fel lehet ismerni? Hosszú, vékony vesszőiről ördög csernjának is nevezik. (Szász Nándor.)

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1901 szeptember 8.

47. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:
Földrajzi kérdés: Az akkádok. Történelmi kérdés: Kápolnai csata; 1849 február 26-dikán és 27-dikén vívott. Természetrizai kérdés: Bálványfa. Képrejtvény: Öntudatlanul.

Helyesen fejtették meg: ifj. Barthonek Károly, Kutlik Félix, Rusznyák Sándor, Groszmann Árpád és Jenő, Kuzma Albert, Krepelka Ferencz, Goldfeld Jenő, Lusztig

József, Breuer Ernő, Szerényi Nándor, Kardos János, Rosconi Titusz, Rosenthal J., Molnár Aladár, Ruszkai István.

A kitűzött könyvjutalmat (Lamb Károly: «Shakespeare mesék») Kardos János győri előfizetők nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

K. N. S. Szives üdvözlétet köszönjük és hasonló jókívánatokkal viszonzunk. Élvezze a gyönyörű vidéket. A haza határain kívül járók másutt keresik azt, a mit kevesebb fáradsággal és kevesebb költséggel itthon is megtalálhatnak. — **B. V. Őszszel.** — **G. A.** A kártyafejtörőt az ön magyarázata után nem lehet megérteni. — **Bares S.** A kívánt könyvet fogjuk elküldeni, de legyen szeptember elsejéig türelemmel. — **Benke.** Új címére küldjük. — **Szporri Lajos.** Gondunk lesz rá, hogy a neve ne ferdtessék el. — **Harry Zsuzsika** Rejtvénei közül válogatunk. — **1957. sz. előfizető.** «Tenyetében». Gyöngye kísérlet. — **R. J.** (Szikszó.) Mi ebben a balladában, a mely némely sorát nem számítva — főleg az utóbbi négy sort — igen kevés igazi népies vonást találunk. Van benne efféle otrombaság is:

«Mikor mégy a hitre, teljen ki a hideg,
Vacsorád estréjén menjen ki a telked.»

«Maga magát férjhez adni» — ilyesmit még a népnél nem találtunk. Egészen véve nem lelkesít ez az új ballada, melyet ön oly lelkesen magasztal. Mi egész tucizat székel népballadát ismerünk, a mely sokkal többet ér ennél. — **K. A.** (Sznakó.) Homályos soraiából nem értettük meg, hogy mi a kívánsága. Ön azt kérdezi: «Lehet-e valami könyveket venni, vagy nem Budapesten?» — Már hogy ne lehetne; továbbá: «Lehetőleg valami dolgozattal való könyvet» — mi tudunk magyarul, de ezt nem értjük. — **R. D.** Nincs meghatározva (18–20 éves). Egyelőre sem fizetést, sem ösztöndíjat nem kaphatnak. — **«Aranyos-Maróth».** Leteheti. Jelentkezék az illető intézet igazgatójánál, ő majd megadja a kellő útbaigazítást. — **Érdeklődő.** Azon mi nem csodálkozunk. Hogy melyik a legjobb középiskola? Nos tehát az, a melyikben a legtöbbet lehet tanulni, de mi azt hisszük, hogy mindenikben tud és fog tanulni az, a ki akar. — **Görögpótló.** Válaszsa a görögöt, később majd meglátja, hogy okosan választott. — **Tankönyvek.** Egyelőre nincs minden tankönyv megállapítva. Szeptember első napjaiban nyomtatott jegyzéket állítanak ki a használatba veendő tankönyvekről. — **B. A.** A mint láthatja, már vége felé közeledik. Örvendünk, hogy önnek — de meg a többieknek is — olyan nagyon tetszett. — **Discipulus.** Nem értem, miért e csüggedés. Ön szigorú kritikát kért, mi azonban inkább igazságosak, mint szigorúak voltunk. — **Első kísérlet.** Ha bizik abban, hogy jó: akkor küldje be. — **Honvédsírnál.** Lelkes, hazafias érzés szülte a verset, de lapunkban még nem közölhető. Különösen a befejezése ellapult. — **S. L.** Nagyon sajnálom, hogy nem lehettem jelen. — **W. F.** Előjegyeztük és szeptember folyamán tudatni fogjuk az eredményről. — **A. O.** (Tisza-Roff.) Intézkedtünk, hogy megkapja. — **J. J.** Átadtuk a rovatvezetőnek. — **R. Gy.** A lapot a jelzett címre küldjük. — **G. A. és J.** Távollétünkben érkeztek levelei. Sürgősen intézkedtünk, hogy a jutalomkönyvet megkapja.

Megvételre keresek

bármilyen állapotban egy pld. Szász K.: «A világirodalom nagy époszai» két kötet; egy pld. Beöthy: «A tragikum». Szives ajánlatokat közvetlen kér

9249

Schön Adolf, könyvkereskedés
Zombor.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre — 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre — 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre — 9 kor. 60 fill.		Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.		

Negyven éves találkozó.

Magyarországnak ez idő szerint első embere, Széll Kálmán miniszterelnök a napokban találkozott iskolatársával, a kikkel ezelőtt negyven esztendővel tett érettségi vizsgálatot a szombat-helyi főgimnáziumban. Erre a találkozóra tizen gyűltek össze, s részt vett a viszontlátás örömeiben az intézetnek két öreg tanára is.

A miniszterelnök vendégei voltak mindnyájan, a ki jólevele kikötötte, hogy tósz nékül akar a viszontlátásnak s a régi kedves emlékeknek örüvendeni. Ámde mikor volt tanárait meglátta, nem állhatta meg, hogy szót ne emeljen, s elmondotta ezt a beszédet, melyet mi alább szöszertel közlünk, mert sok szép gondolat, sok komoly tapasztalásból leszűrt igazság van benne. Lenyomatjuk azért, hogy a magyar diákok lássák, minő tisztelettel gondol most, negyven év múlva is egykori tanárait, s legyen ez követendő példa reájuk nézve.

«Kedves barátaim! Szeretett iskolatársaim! Én ma azzal az elhatározással jöttem, midőn benneteket ide meghívtalak, midőn titeket magam körül látni óhajtottalak, hogy én künnhagyom a miniszterelnököt s köztetek tisztán és pusztán a régi jóbarát és szerető iskolatárs leszek. Ezen a közös, bizalmas ünnepünkön mellőzni óhajtottam a frázisoknak csillogását is, hogy a ti társaságtokba visszavonulva, kedves ifjúkori emlékeknek szenteljek néhány gyorsan tűnő órát — tósztozás nékül. De körünkben megjelent két régi szeretett tanárunk, el kell hát mondanom azt, a mi szivemen fekszik, ki kell fejeznem azt a hálát, a mi szivemet betölti. Mondanom se kell, hogy örömmel jöttem el ide, azzal az őszinte szívből fakadó baráti és iskolatársi érelemmel, a mire csak képes vagyok. Mert, kedves barátaim, negyven évi munka után jöttem el közé-

tek, a miből harmincz év a közélet küzdelmei között telt el. Pedig e hosszú nyilvános munkásság fölötté alkalmas arra, hogy érzéketlenné tegye a kedélyt és eltompítsa a bensőségteljes érzelmeket. Bizony az élet sokat lever, sokat eltöröl abból a himes színpompából, mely a fiatal ember szívének és lelkének zománcza, valódi ékessége. Nem tagadom: az én lelkemet is érte az élet küzdelmeinek hatása, de bensőmben van valami, a mit nem pusztít el semmi befolyás, a hova kincsek vannak lerakva, mesés értékű kincsek, s ezek között a legdrágább: a visszaemlékezés mindnyájunknak virágkorára. Az az iskola, melyet mi negyven év alatt végigjártunk: egy kis világ. Vágyak, remények, aspirációk, ambíciók, szenvedés, csalódás, jutalom és hajótörés, szóval minden, a mi fölemel és lesújt. Ma már nem akképen áll előttünk az élet, mint akkor valamikor, mikor még csak annak hajnala derengett szemünk előtt. Ma már megtettük kenyerünk javát, betetőztük a pályát, a mi nekünk lsten kegyelme által kijelöltetett. Ma számot kell adnunk e köztünk jelenlévő két tisztalalnak, mit miveltünk, miként töltöttük be a hivatást, a mire meghívtunk. Úgy érzem magamat, mint a vándor, ki fölér a magas hegytetőre, honnan visszanézve, látja a bejárt és meghaladott pályát, — ködös és elmosódott vonalakban s megcsillan lelkében az emlékezés és bearanyozza a pálya kezdetét. Emlékeim között a legélekennebben csillan föl lelkemben a visszaemlékezés azokra a gyönyörű évekre, melyeket együtt töltöttünk, egymást szeretve, egymáshoz ragaszkodva. Igaz, s előbb említettem azt, hogy az élet folyása az ifjúság emlékeinek a zománczát is megfakítja. De ti közületek tanúságot tehet mindenki, hogy én a régi maradtam, nem változtam érzelmeimben és szeretetemben, hanem az vagyok, a ki voltam és az is maradok. Mikor poharat emelek: eszembe jut az igazság, hogy a kit az élet hullámai erre a polezra emeltek, a ki az élet nagy föladatainak megoldását intézi, annak joga van némi következtetéseket levonni. Én azt hiszem, hogy bármilyen állásban